

BIẾN ĐỘNG GIÁ DẦU THẾ GIỚI NĂM 2014 DỰ BÁO NĂM 2015

PGS.TS. HÀ MINH SƠN THS. TĂNG THỊ HIỀN

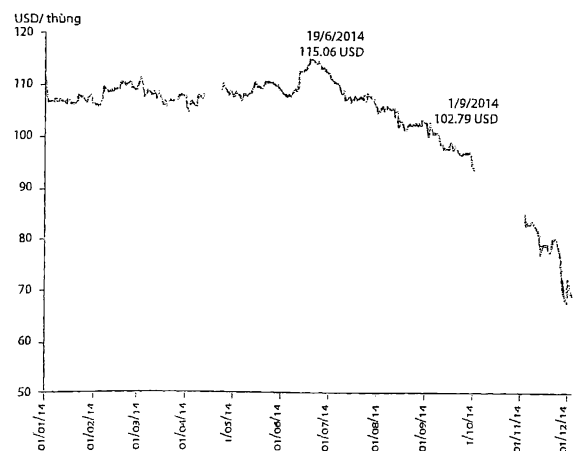
Sau gần 5 năm ổn định quanh mức 100 USD/thùng, giá dầu đã đột ngột giảm mạnh với mức giảm 50% xuống dưới 60 USD/thùng trong năm 2014. Đây được coi là cú sốc lớn nhất đối với kinh tế thế giới trong năm 2014. Sự sụt giảm mạnh của giá dầu đã ảnh hưởng đến tất cả các chủ thể trong nền kinh tế, từ người sản xuất, nhà xuất khẩu, chính phủ các nước đến người tiêu dùng. Nhìn chung, việc giá dầu giảm mạnh sẽ là một chất xúc tác tích cực cho tăng trưởng kinh tế thế giới đang trong giai đoạn khó khăn như hiện nay. Tuy nhiên, có nhiều vấn đề phức tạp và chưa chắc chắn đằng sau câu chuyện về giá dầu. Trong nghiên cứu của mình, chúng tôi đi sâu phân tích những nguyên nhân chính khiến giá dầu sụt giảm mạnh trong năm 2014, đưa ra một số dự báo về triển vọng giá dầu trong thời gian tới và một số kiến nghị chính sách cho Việt Nam.

After nearly five years of stabling at the price of 100 USD/barrel, the oil price suddenly plummeted 50% to the price below 60 USD/barrel in 2014. This was considered to be the biggest shock to the world economy in 2014. The sharp decline in the oil price affected all entities in the economy from producers, exporters, governments to consumers. Overall, the oil price reduction will be a positive catalyst for the growth of the world economy in such a difficult time as the present. However, there are many complex issues and uncertainties about the story behind the oil price. In this research, we deeply analyze the main reasons why oil prices plunged in 2014 and make a prediction about the prospects of oil prices in the future and some policy recommendations for Vietnam.

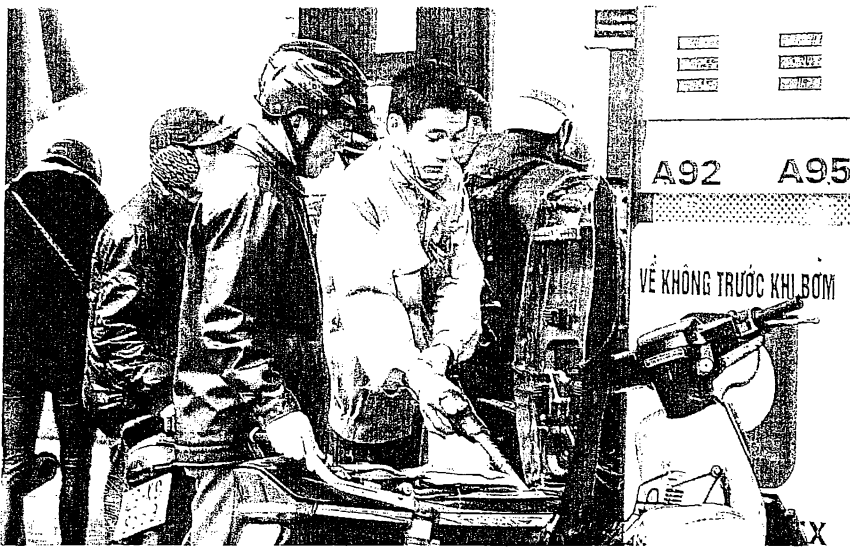
Gía dầu ở mức tương đối cao từ năm 2010, dao động xung quanh 100 USD/thùng, do nhu cầu tiêu thụ dầu tăng mạnh ở nhiều nước nhập khẩu dầu lớn, đặc biệt là Trung Quốc, cộng với những bất ổn chính trị ở các quốc gia xuất khẩu dầu lớn như Libya khiến cho cầu vượt xa cung về dầu. Tuy nhiên, sau gần 5 năm ổn định, đến giữa năm 2014, giá dầu đột ngột giảm mạnh từ 115 USD/thùng trong tháng 6/2014 xuống 57,33 USD/thùng ngày 31/12/2014 (lần đầu tiên xuống dưới 60 USD/thùng kể từ tháng 7/2009), tương đương mức giảm 50%, đặc biệt trong khoảng từ tháng 9-12/2014, giá dầu giảm 56% (từ mức 102,79 USD ngày 1/9/2014) (Đồ thị 1). Giá dầu giảm mạnh được coi là cú sốc lớn nhất đối với kinh tế thế giới trong năm 2014, nguyên nhân xuất phát cả từ yếu tố cung - cầu và kỳ vọng của thị trường.

Xét về phía cầu, cầu về dầu có mối liên kết chặt chẽ với các hoạt động kinh tế. Trong năm 2014, kinh tế thế giới tiếp tục rơi vào tình trạng khó khăn, đặc biệt là tại các nền kinh tế lớn như Trung Quốc, khu vực đồng euro, Nhật Bản (tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc trong quý III/2014 chỉ đạt 7,3%, mức thấp nhất trong hơn 5 năm qua. Chỉ số công

ĐỒ THỊ 1: DIỄN BIẾN GIÁ DẦU BRENT TRONG NĂM 2014

Nguồn: <http://www.investing.com>

Giá xăng dầu giảm mạnh vào thời điểm cuối năm 2014 đầu 2015

Ảnh: Đ.V

ngành PMI trong tháng 12/2014 của khu vực đồng euro giảm mạnh nhất trong hơn 3 năm qua (từ 58,6 trong tháng 11/2014 xuống 55,8, cũng là mức thấp nhất kể từ tháng 5/2013). GDP quý III/2014 của Nhật Bản giảm 1,9%, quý thứ 3 liên tiếp tăng trưởng kinh tế ở mức âm, đưa kinh tế Nhật Bản rơi vào suy thoái). Đây là những nước nhập khẩu dầu lớn trên thế giới. Thêm vào đó, sự bùng nổ của công nghiệp dầu đá phiến ở Mỹ đã giúp Mỹ tự đáp ứng được 90% nhu cầu năng lượng trong nước, tăng từ mức 70% trong năm 2005, khiến cho cầu nhập khẩu dầu của Mỹ giảm mạnh. Kết quả là, cầu về dầu trên thế giới giảm mạnh ngoài dự đoán. Tuy nhiên, đây có phải là nguyên nhân chính dẫn đến sự sụt giảm đột ngột và mạnh của giá dầu kể từ giữa năm 2014 hay không? Nhìn vào diễn biến

giá kim loại, loại hàng hóa nhạy cảm hơn cả dầu trước các hoạt động kinh tế toàn cầu, cho thấy giá kim loại trong năm 2014 nhìn chung cũng có xu hướng giảm nhưng mức độ giảm thấp hơn nhiều so với giá dầu (Đồ thị 2). Điều này cho thấy những nhân tố riêng có của thị trường dầu mỏ, đặc biệt là yếu tố nguồn cung, đóng vai trò quan trọng đằng sau sự sụt giảm mạnh của giá dầu trong năm 2014. Dự báo về cầu dầu mỏ của Tổ chức Năng lượng thế giới (IEA) cũng cho thấy cầu giảm chỉ đóng góp 20-35% sự sụt giảm của giá dầu trong khoảng thời gian từ tháng 6-12/2014.

Xét về phía cung, cung về dầu tăng mạnh trong năm 2014 một phần do sự phục hồi nhanh hơn dự đoán của ngành sản xuất dầu tại Libya trong tháng 9/2014 và ngành sản xuất dầu mỏ của Iraq không bị ảnh hưởng từ

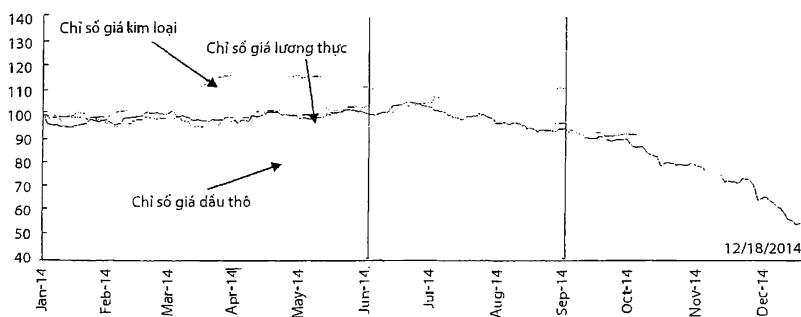
tình trạng bất ổn chính trị tại nước này, Iraq và Lybia là hai nước xuất khẩu dầu mỏ lớn trong OPEC, đóng góp tổng cộng gần 4 triệu thùng dầu/ngày. Tuy nhiên, nhân tố chính yếu ảnh hưởng đến nguồn cung dầu là sự bùng nổ mạnh mẽ của công nghiệp dầu đá phiến ở Mỹ và sự kiên quyết của Saudi Arabia – nước sản xuất dầu lớn nhất trong Tổ chức các nước xuất khẩu dầu mỏ OPEC (Sản lượng dầu của OPEC chiếm gần 40% sản lượng dầu mỏ thế giới) – trong việc không cắt giảm sản lượng để giúp giá dầu hồi phục trở lại.

Trước tiên, quay trở lại thời điểm giữa những năm 2000, cầu về dầu trên thế giới tăng mạnh, đặc biệt là ở Trung Quốc khiến cho cầu vượt xa cung, và giá dầu tăng vọt lên 100 USD/thùng trong khoảng thời gian 2011-2014. Điều này đã khuyến khích nhiều công ty năng lượng tìm kiếm các mỏ dầu mới cùng những công nghệ khai thác dầu mới, đặc biệt là công nghiệp dầu đá phiến (shale oil) tại Mỹ. Kết quả là, đã có khoảng 20.000 giếng dầu mới được khai thác kể từ năm 2010 tại Mỹ, gấp hơn 10 lần con số của Saudi Arabia, giúp cho sản lượng dầu của Mỹ tăng hơn 30% lên gần 9 triệu thùng/ngày, chỉ thấp hơn mức của Saudi Arabia 1 triệu thùng/ngày, đưa sản lượng dầu của Mỹ trong năm 2014 lên mức cao nhất trong 30 năm qua (theo The Economist, đầu tư vào ngành công nghiệp dầu đá phiến của Mỹ chiếm khoảng 20% tổng đầu tư vào ngành sản xuất dầu trên thế giới trong năm 2013). IEA ước tính rằng, cung dầu từ Mỹ đã giúp cho sản lượng dầu từ các nước ngoài OPEC tăng với mức tăng kỷ lục là 1,9 triệu thùng/ngày trong năm 2014 so với năm 2013, khiến thị trường dầu và khí đốt thế giới rơi vào tình trạng dư thừa nguồn cung.

Trước sự sụt giảm mạnh của giá dầu, thị trường kỳ vọng OPEC sẽ cắt giảm sản lượng để đẩy giá dầu tăng trở lại vì nhiều nước OPEC cần giá dầu tăng để đảm bảo ngân sách nhà nước không bị thâm hụt (đầu là nguồn thu chính của các quốc gia này). Nhưng tại cuộc họp vào tháng 11/2014, OPEC với sự chi phối của

ĐỒ THỊ 2: DIỄN BIẾN CHỈ SỐ GIÁ HÀNG HÓA NĂM 2014

(Giá so sánh: 1/1/2014)

Nguồn: Bloomberg

nước xuất khẩu dầu mỏ lớn nhất thế giới Saudi Arabia quyết định sẽ không có bất cứ can thiệp nào mà để cho thị trường tự điều tiết (tổ chức này vẫn quyết định duy trì sản lượng ở mức trần là 30 triệu thùng dầu/ngày trong vòng 6 tháng tiếp theo mặc dù nguồn cung dầu đang rất dư thừa). Saudi Arabia không muốn hi sinh thị phần của mình và dường như đang theo đuổi chiến lược để giá dầu tiếp tục giảm hơn nữa để tạo áp lực khiến các công ty dầu đá phiến của Mỹ phải rút lui khỏi thị trường, giảm sức cạnh tranh với dầu truyền thống của OPEC (Saudi Arabia có thể đưa giá dầu giảm xuống một cách dễ dàng nếu muốn, vì nước này có khoảng 740 tỷ USD trong dự trữ ngoại hối của mình, một nguồn tài chính đủ mạnh để tài trợ cho thâm hụt ngân sách tăng do giá dầu giảm. Bên cạnh đó, chi phí sản xuất dầu của Saudi Arabia rất thấp, chỉ mất khoảng 5-6 USD/thùng, trong khi đó chi phí khai thác dầu đá phiến của Mỹ ở mức khoảng 60 USD/thùng, nếu giá dầu tiếp tục giảm sâu sẽ đẩy các công ty dầu của Mỹ rơi vào thua lỗ và có thể phá sản. Sự sụt giảm mạnh tương tự của giá dầu đã diễn ra trong năm 1986, khi đó Saudi Arabia đã cố gắng cắt giảm sản lượng dầu khai thác để đẩy giá dầu lên, tuy nhiên, giá dầu vẫn tiếp tục giảm từ mức 27 USD/thùng xuống còn 14 USD/thùng, kết quả là Saudi Arabia bị mất bớt thị phần, giá dầu chỉ phục hồi lại mức 27USD/thùng 15 năm sau đó vào năm 2000). Điều này đến lượt mình sẽ sớm kéo theo sự sụt giảm trong sản lượng dầu thế giới từ các nước ngoài OPEC và đẩy giá dầu tăng trở lại. Thực tế cho thấy đã có những dấu hiệu minh chứng cho điều này. Cụ thể, giá cổ phiếu của các công ty năng lượng Mỹ đã giảm mạnh trong nửa cuối năm 2014. Cổ phiếu có mức giảm mạnh nhất trên thị trường chứng khoán Mỹ với mức giảm từ 38%-67% trong năm 2014. Cổ phiếu của hai công ty khai thác dầu lớn nhất nước Mỹ là ExxonMobil (XOM) và Chevron (CVX) trong năm 2014 cũng giảm lần lượt là 8,5% và 10,3%,

riêng nửa cuối năm 2014 giảm tương ứng là 8,2% và 14%. Theo tính toán của CNN Money, giá dầu giảm mạnh trong nửa cuối 2014 đã khiến cho giá trị thị trường của 10 công ty năng lượng lớn nhất nước Mỹ giảm tổng cộng hơn 200 tỷ USD. ConocoPhillips (COP), một trong những công ty năng lượng lớn nhất nước Mỹ, cũng đã thông báo kế hoạch cắt giảm đầu tư 20% trong năm 2015. Nhiều công ty đang vướng vào nợ nần do số tiền họ đầu tư vào các mỏ mới nhiều hơn nhiều so với số tiền họ kiếm được từ bán dầu, khiến lợi nhuận giảm và phải sa thải hàng ngàn nhân công. Việc phá sản tràn lan của các công ty trong ngành này là có thể xảy ra. Điều này sẽ làm giảm sức hấp dẫn của ngành khai thác dầu đá phiến đối với nhà đầu tư, dẫn tới vốn đầu tư vào ngành này giảm mạnh, còn những công ty tồn tại được cũng sẽ buộc phải giảm vốn đầu tư của mình.

Chính sự cạnh tranh giữa ngành khai thác dầu đá phiến của Mỹ và dầu thô truyền thống của OPEC đã đưa thế giới từ thiếu sang thặng dư cung về dầu. Đến cuối năm 2014, cung về dầu đã cao hơn nhiều so với cầu thực sự của nó (Đồ thị 3).

Diễn biến giá dầu trong năm 2014 cho thấy lý thuyết kinh tế học về dầu đã thay đổi. Với sự phát triển mạnh mẽ của những nguồn dầu mới và công nghệ khai thác dầu mới có thể thay thế dầu truyền thống, điển hình là dầu đá phiến của Mỹ sẽ giúp cho giá dầu trở nên ít bị tổn thương hơn

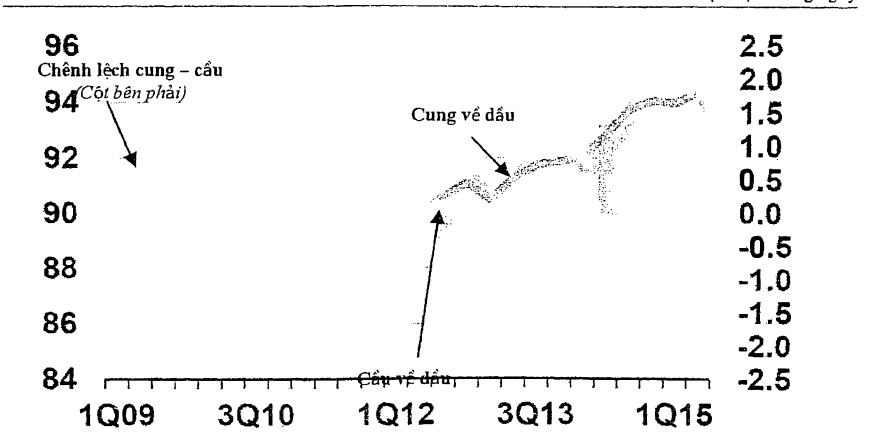
trước các cú sốc như khủng hoảng chính trị - quân sự ở Trung Đông. Dù Mỹ hiện nay chỉ góp 3 triệu thùng dầu tăng thêm mỗi ngày - một con số không lớn so với khoảng 90 triệu thùng dầu tiêu thụ mỗi ngày của thế giới nhưng dầu đá phiến của Mỹ sẽ là một đối thủ thực sự của Saudi Arabia trong công nghiệp dầu mỏ. Điều này sẽ giảm biến động không chỉ của giá dầu mà của cả nền kinh tế thế giới. Dầu và tài chính từ trước đến nay vốn vẫn được coi là hai ngành duy nhất có thể đưa kinh tế thế giới rơi vào khủng hoảng nhưng nay với những gì xảy ra trên thị trường dầu mỏ có thể thấy ít nhất một trong hai ngành đó sẽ trở nên ổn định hơn trong tương lai.

Dự báo diễn biến giá dầu trong thời gian tới

Giá dầu thế giới dự báo sẽ tiếp tục ở mức thấp trong năm 2015 do những yếu tố về phía cung vẫn không có nhiều triển vọng thay đổi đáng kể, trong khi cầu về dầu vẫn ở mức thấp. IEA trong tháng 12/2014 đã điều chỉnh giảm mạnh dự báo cầu về dầu của thế giới trong năm 2015. Theo đó, cầu về dầu của thế giới sẽ tăng 900.000 thùng/ngày, thấp hơn 230.000 thùng so với dự báo trong tháng 11/2014, đạt mức 93,3 triệu thùng/ngày.

Về phía cung, khả năng OPEC và đại diện lớn nhất là Saudi Arabia đồng ý cắt giảm sản lượng sẽ khó có thể xảy ra sớm, khi mà họ vẫn muốn theo đuổi chiến lược giá thấp để tạo áp lực giảm lợi nhuận, đầu tư, và cuối cùng là giảm

ĐỒ THỊ 3: CÂN BẰNG CUNG - CẦU VỀ DẦU DỰ KIẾN ĐẾN QUÝ II/2015
Đơn vị: Triệu thùng/ngày

Nguồn: IEA

nguồn cung từ các nước sản xuất dầu ngoài OPEC. Trong phiên họp vào tháng 11/2014, OPEC cũng đã quyết định sẽ duy trì sản lượng như cũ trong vòng 6 tháng tiếp theo. Cơ quan Thông tin năng lượng của Mỹ (EIA) dự báo sản lượng dầu của OPEC trong năm 2015 sẽ ở mức 35,93 triệu thùng/ngày, gần như không thay đổi so với mức 35,96 triệu thùng trong năm 2014. Bên cạnh đó, sản lượng dầu từ các nước ngoài OPEC được dự đoán vẫn tiếp tục tăng ở mức cao, theo ước tính của IEA là khoảng 1,3 triệu thùng/ngày trong năm 2015 (thấp hơn so với mức tăng kỷ lục 1,9 triệu thùng/ngày trong năm 2014). EIA cũng dự báo sản lượng dầu của Mỹ sẽ tăng lên mức 9,32 triệu thùng/ngày so với mức khoảng 9 triệu thùng/ngày trong năm 2014. Dự trữ dầu thế giới sẽ tiếp tục tăng trong năm 2015, đặc biệt tăng mạnh trong nửa đầu năm 2015, gây áp lực giảm giá dầu. Trước bối cảnh đó, nhiều chuyên gia nhận định rằng, giá dầu thế giới trong năm 2015 có thể sẽ giảm mạnh xuống mức 40 USD, thậm chí 30 USD/thùng. Morgan Stanley cũng cảnh báo rằng giá dầu năm 2015 sẽ ở mức thấp nhất kể từ khủng hoảng tài chính toàn cầu 2008, giảm xuống mức 35-40 USD/thùng. Dự báo mới nhất trong tháng 1/2015 của Goldman Sachs (một trong những ngân hàng Mỹ có ảnh hưởng lớn nhất trên thị trường hàng hóa) nhận định, giá dầu thế giới năm 2015 sẽ ở mức 50,4 USD/thùng (giảm mạnh từ dự báo trước là 83,75 USD/thùng), giá giao kỳ hạn 3-6 tháng ở mức lần lượt là 42-43 USD/thùng (giảm từ dự báo trước là 80-85 USD/thùng). Báo cáo cũng nhận định giá dầu trong năm 2015 sẽ có những thời điểm giảm xuống mức 30-40 USD/thùng. Một số dự báo lạc quan hơn nhận định. Giá dầu trung bình năm 2015 có thể vào khoảng 60-70 USD/thùng: Dự báo trong tháng 12/2014 của EIA là 68,08 USD/thùng (giảm từ dự báo 83,42 USD/thùng trong tháng 11/2014); dự báo theo khảo sát của Reuters trong tháng 12/2014 là 74 USD/thùng. Tuy nhiên, ngoài những yếu tố cơ bản của thị trường là cung -

cầu về dầu, giá dầu trong năm 2015 còn có thể bị ảnh hưởng bởi kỳ vọng của các nhà đầu tư trên thị trường tài chính, đặc biệt là những công ty có tỷ trọng tài sản gắn với dầu lớn. Sự sụt giảm mạnh của giá dầu như trong năm 2014 cùng dự báo dư thừa nguồn cung và cầu ở mức thấp, đặc biệt là khi giá dầu đã xuống dưới ngưỡng tâm lý 50 USD/thùng trong nửa đầu tháng 1/2014, có thể khiến cho nhà đầu tư lo sợ và bán tháo dầu trên thị trường, thậm chí đưa giá dầu xuống dưới 30 USD/thùng trong năm 2015. Sự sụt giảm mạnh của giá dầu được dự báo sẽ tập trung chủ yếu trong nửa đầu năm 2015, theo một khảo sát của Reuters trong tháng 12/2014 và dự báo của Goldman Sachs, giá dầu có thể phục hồi trở lại trong nửa cuối 2015 do sản lượng dầu từ các nước ngoài OPEC chịu áp lực giảm trước sự sụt giảm mạnh của giá dầu, đặc biệt là sản lượng dầu đá phiến của Mỹ.

Giá dầu giảm mạnh trong năm 2014, và nhiều khả năng sẽ tiếp tục giảm sâu trong năm 2015, đã ảnh hưởng một cách toàn diện và sâu sắc lên hầu khắp các quốc gia trên thế giới, trong đó có nhiều nền kinh tế lớn và quan trọng như Mỹ, khu vực đồng euro, Nhật Bản, Trung Quốc, Nga. Nhìn chung ảnh hưởng là tích cực xét trên bình diện toàn cầu, tuy nhiên nó cũng mang lại nhiều rủi ro cho tăng trưởng kinh tế cũng như thị trường tài chính thế giới như áp lực giảm phát, sự giảm giá mạnh của đồng tiền các nước xuất khẩu dầu, thị trường chứng khoán sụt giảm do các nhà đầu tư bán tháo cổ phiếu ngành năng lượng, rủi ro vỡ nợ của các công ty ngành năng lượng cũng như các nước xuất khẩu dầu do nguồn thu từ dầu giảm mạnh, đi sâu phân tích từng nền kinh tế hay từng nhóm nước cũng có những khác biệt nhất định, điển hình là giữa các nước xuất khẩu và nhập khẩu dầu. Đối với Việt Nam, khi nguồn thu từ dầu thô đóng vai trò khá quan trọng trong tổng thu ngân sách cũng như trong tổng kim ngạch xuất khẩu, thì việc giá dầu thế giới giảm mạnh sẽ có những ảnh hưởng tiêu cực nhất định đến cân đối ngân sách nhà nước, cân đối vĩ mô và tăng trưởng kinh tế trong năm 2015, gây quan ngại cho

các nhà đầu tư, đặc biệt là nhà đầu tư nước ngoài. Do đó, ngoài những biện pháp như điều chỉnh thuế nhập khẩu xăng dầu để đảm bảo nguồn thu ngân sách, hay giảm hoạt động khoan dầu một cách có chọn lọc, Chính phủ cần phối hợp đồng bộ với nhiều biện pháp vĩ mô khác để hỗ trợ tăng trưởng kinh tế trong nước, giữ vững ổn định kinh tế vĩ mô, tăng niềm tin của người dân và doanh nghiệp vào triển vọng kinh tế Việt Nam trong năm 2015. Cụ thể, về chính sách tài khóa, Chính phủ cần cân nhắc và tính toán kỹ lưỡng các khoản chi tiêu ngân sách để đảm bảo chi hợp lý, tránh lãng phí, thất thoát, gây áp lực lên cân đối ngân sách nhà nước. Về chính sách tiền tệ, Ngân hàng Nhà nước cần tiếp tục duy trì lãi suất ở mức thấp, tạo điều kiện thuận lợi hơn cho doanh nghiệp tiếp cận vốn vay ngân hàng và đảm bảo duy trì ổn định tỷ giá. Đồng thời, Ngân hàng Nhà nước cần truyền thông tốt các định hướng chính sách tiền tệ để củng cố niềm tin của người dân và doanh nghiệp vào điều hành chính sách kinh tế vĩ mô của Chính phủ cũng như của Ngân hàng Nhà nước, qua đó tăng niềm tin về triển vọng kinh tế trong nước. Những giải pháp kịp thời, đúng đắn nhằm ứng phó với sự sụt giảm mạnh của giá dầu thế giới, cùng những cơ hội đến từ sự hội nhập ngày càng mạnh mẽ của nền kinh tế sẽ giúp cho kinh tế Việt Nam đứng vững và tăng trưởng khả quan trong năm 2015. ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Các website kinh tế tài chính thế giới, bao gồm:

www.economist.com (the Economist) www.ft.com (the Financial Times)

www.bloomberg.com

www.bbc.com

www.reuters.com

www.theguardian.com

www.money.cnn.com

www.iea.org

www.eia.gov

www.imf.org

REFERENCES:

Available at the URL:

www.economist.com (the Economist) www.ft.com (the Financial Times)

www.bloomberg.com

www.bbc.com

www.reuters.com

www.theguardian.com

www.money.cnn.com

www.iea.org

www.eia.gov

www.imf.org